



# Omaohjaajana Puolukkatien lastenkodissa

Minna Mäkiranta, Tommy Forsblom

2021 Laurea



Laurea-ammattikorkeakoulu

## Omaohjaajana Puolukkatien lastenkodissa

Minna Mäkiranta, Tommy Forsblom

Sosionomi AMK

**Opinnäytetyö**

Huhtikuu 2021

Minna Mäkiranta, Tommy Forsblom

**Omaohjaajana Puolukkatien lastenkodissa**

Vuosi

2021

Sivumäärä

34

---

Opinnäytetyön tarkoitus oli tuottaa yhteistyössä Turussa sijaitsevalle Puolukkatien lastenkodille omaohjaajatyöskentelyä helpottava opas. Useassa Suomen lastensuojelulaitoksessa nimitään jokaiselle lapselle yksi tai useampi omaohjaaja, jotka vastaavat lapseen liittyvistä tärkeimmistä asioista. Puolukkatien lastenkodin omaohjaajatyöskentely kaipasi helpotusta, koska työntekijöiden toimintatavat ja menetelmät olivat eriäväisiä.

Opasta laadittaessa hyödynnettiin lähdemateriaalina Puolukkatien lastenkodin työntekijöiden mielipiteitä ja kokemuksia omaohjaajatyöskentelystä verkkokyselyn kautta. Työssä hyödynnettiin myös lastensuojelua ohjaavia lakeja sekä aihetta tukevia ja helpottavia työskentelymenetelmiä. Näitä ovat osat lastensuojelulaista, tunnekortit, Umbrella -työkirjamenetelmä, kiintymyssuhdeteoria sekä kehityspsykologia.

Puolukkatien lastenkodin työntekijöille suunnatussa verkkokyselyssä tuloksia analysoitiin kvalitatiivisesti sekä kvantitatiivisesti. Tulosten perusteella saimme käsityksen siitä, mikä toimii Puolukkatien lastenkodin omaohjaajatyöskentelyssä ja mikä ei. Opasta laadittaessa saimme vastaustulosten perusteella konkreettista tietoa, jota pystyimme hyödyntämään, jotta opas tukisi lastenkodin arkea sekä palvelisi heidän tarpeitaan omaohjaajatyöskentelyssä. Oppaasta löytyy käytännön vinkkejä ja ohjeita sekä hallinnollisia tehtäviä, joita omaohjaajan olisi hyvä hoitaa valmiiksi ennen lapsen muuttaessa yksikköön. Oppaasta löytyy myös käytännön menetelmiä sekä ehdotuksia omaohjaajatyön toteuttamiseksi.

Toiminnallisen opinnäytetyön konkreettinen opas omaohjaajatyöskentelyyn on jaettu Puolukkatien lastenkodin kolmelle osastolle.

Minna Mäkiranta, Tommy Forsblom

**Personal “key” worker at Puolukkatie childrens home**

Year 2021

Pages

34

---

The purpose of this thesis was to produce a support guide in co-operation with the employees at Puolukkatie childrens home that is based in Turku. In most of the Finnish child protection units, a personal “key” worker is often named to the clients living there. The clients personal “key”worker is often responsible for the clients most important matters. Puolukkatie childrens home needed to lessen the concern relating to personal “key” workers working methods, because the methods differed.

During the development stage of the guide, a questionnaire was sent out to the employees at Puolukkatie childrens home. The received responses from the survey were used to gather information and desired content for the support guide. Other material such as ;parts of the child protection law, emotions cards, Umbrella-workbook method, attachment theory and developmental psychology were also used to develop the guide.

The results of the survey, (that was made for the Puolukkatie childrens home employees)was analyzed qualitatively and quantitatively. The results gave us an idea of what works and what does not work at the childrens home, concerning the personal “key” workers work. Whilst developing the support guide, the results and content of the survey were utilized. and it now includes practical techniques and practical methods that can be used at Puolukkatie childrens home.

The support guide has been distributed to the three divisions at Puolukkatie childrens home.

Keywords: child protection, personal key worker, youth, children

## Sisällys

1	Johdanto .....	6
2	Opinnäytetyön tausta ja tarkoitus.....	7
3	Lastensuojelu .....	7
4	Kehityopsykologia lasten- ja nuorten kanssa tehtävässä työssä.....	8
5	Kiintymyssuhdeteoria .....	9
5.1	Kiintymyssuhde ja itsenäistyminen .....	10
5.2	Kiintymyssuhde lastensuojelussa.....	10
6	Omaohjaajatyö lastensuojelussa .....	11
6.1	Umbrella-itsenäisen elämän ABC.....	13
6.2	Tunnekortit .....	13
7	Kyselyn analysointi .....	14
7.1	Kyselyn luotettavuus ja eettiset kysymykset.....	14
7.2	Tutkimusaineiston keruu.....	14
7.3	Tutkimustulokset.....	17
8	Puolukkatien lastenkodin omaohjaajan ohjekirja .....	20
9	Toiminnallisen opinnäytetyön arviointi.....	29
10	Pohdinta.....	30
	Kuviot .....	34

## 1 Johdanto

Lastensuojeluyksiköiden tarve Suomessa on kasvava ilmiö. Lapset ja nuoret voivat yhä huommin. Vuonna 2019 kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä oli 18 928 (THL 2019). Tavallisesti lastensuojeluyksiköiden käytäntöihin kuuluu, että lapsella tai nuorella on niin kutsuttu omahoitaja. Omahoitajan tehtäviin kuuluu lapsen arjen jäsentäminen. (Sinkkonen 2018, 177). Tämä oletettavasti tarkoittaa, että omahoitajan on tarkoitus olla lapselle turvallinen aikuinen lapsen vaikeassa elämäntilanteessa sekä päävastuussa lapsen asioista lastensuojeluyksikössä. Omaohjaajan on varmasti tämänkin takia hyvä perehdyttää työtovereitaan lapsen asioista, jotta kaikki ohjaajat pystyvät tukemaan lasta arjessa. Perheiden ja muiden verkostojen kanssa tehtävä yhteistyö on myös yksi omaohjaajan perustehtävistä. Tietyt vaatimukset omaohjaajan perustehtävistä ovat kokemuksemme mukaan samoja, mutta omaohjaajatyöhön kuuluvat työtehtävät ovat yksikkökohtaisia. Toisella meistä on hyvin useasta yksiköstä kokemusta ja joissain yksiköissä omaohjaajatyöhön liittyvät perustehtävät toimivat oikein hyvin ja mutkattomasti.

Valitsimme aiheen, koska molemmat ovat kiinnostuneita työskentelemään lastensuojelun kentällä ja tukemaan lasten ja nuorten ikätarpeita vastaavaa kasvua ja kehitystä myös tulevaisuudessa. Omaohjaajatyö on tärkeä osa lastensuojelussa työskentelyä ja näin ollen siitä ei voi koskaan olla liikaa tietoa eikä taitoa.

Opinnäytetyön tarkoitus on kehittää omaohjaajatyön ”ohjekirja” Puolukkatien lastenkotiin, jotta lastenkodin omaohjaajatyö saadaan toimivammaksi, yhteneväiseksi ja selkeämmäksi. Puolukkatien lastenkodin arvot ovat osallisuus, lapsilähtöisyys ja luottamuksellisuus. Pyrimme toteuttamaan opaskirjan lastenkodin arvojen, toiveiden ja tarpeiden mukaisesti.

Opinnäytetyömme on toiminnallinen, koska laadimme opaskirjan lastensuojeluyksikköön arjen apuvälineeksi. Toiminnallinen opinnäytetyö tarkoittaa työelämän kehittämistyötä, joka tavoittelee ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan kehittämistä, ohjeistamista, järjestämistä tai järjeistämistä asetetun tavoitteen ohjaamana. Toteutustapana voi olla kohderyhmän mukaan esimerkiksi kirja, opas, kehittämissuunnitelma, palvelun toimintamallien tai uuden työkalutuurin kehittäminen. Toiminnallinen opinnäytetyö voi rakentua myös kysymyksiin (hypoteesiin) vastaamisen kautta ja voi synnyttää tuotoksen palvelemaan työelämää. (Laurea-ammattikorkeakoulu 2021).

## 2 Opinnäytetyön tausta ja tarkoitus

Puolukkatien lastenkodissa on kolme osastoa. Puolukkatie tarjoaa psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista huolenpitoa alle 18-vuotiaille lapsille ja nuorille Turussa. Puolukkatien lastenkoti antaa pääsääntöisesti huostaanotetuille lapsille pitkäaikaista ja kodinomaista hoitoa ja kasvatusta.

Puolukkatien henkilökunta toivoi, että teemme opinnäytetyöksi omaohjaajatyön helppokäyttöisen ohjekirjan koko lapsen tai nuoren sijoituksen ajalle, jota omaohjaajat voivat käyttää työssään lastenkodin arjessa.

Yksikön johtajan kertoman mukaan Puolukkatien lastenkodissa on pitkään tehty omaohjaajatyötä ilman yhteisiä linjoja. Tämä on myös aiheuttanut epäoikeudenmukaisuutta lapsia kohtaan, koska jokainen aikuinen tekee eri tavoin. Puolukkatieellä on paljon työntekijöitä, jotka ovat olleet talossa useita vuosia, mutta omaohjaajatyön päivittäminen ja parantaminen ovat jääneet muiden arkisten askareiden varjoon. Puolukkatieellä omaohjaajatyön selkeys ja yhteistäminen on ollut haasteellista, joka on aiheuttanut ohjaajien kesken ristiriitoja.

Laadimme oppaan selvittämällä työntekijöiden näkemyksiä omaohjaajatyöstä Puolukkatieellä. Selvitämme myös, mihin työntekijät kaipaisivat omaohjaajatyössään vinkkejä ja käytännön menetelmiä.

## 3 Lastensuojelu

Lastensuojelun polku on monivaiheinen. Se ei pidä sisällään vain yhtä ainoaa tapahtumaa. Alkuarviointi, avohuolto, huostaanotto ja sijais- ja jälkihuolto ovat kaikki saman polun eri vaiheita. Lapsen elämä on kokonaisuus (Bardy 2013, 265). On tärkeää, että lapsen ja perheiden kanssa kaikki työskentelevät tahot arvioivat jatkuvasti kokonaistilannetta (Bardy 2013, 266). Arvioinnin tueksi tarvitaan myös moniammatillisia asiantuntijaryhmiä. Lastensuojelulaki (417/2007) 3 luvun 14 §: n mukaan asiantuntijaryhmän tarkoitus on antaa lausuntoja ja mielenkiintoja koskien lastensuojelun toimenpiteitä koskevissa päätöksissä. Lastensuojelun asiantuntijaryhmä avustaa sosiaalityöntekijää lapsen huostaanottoa sekä sijaishuoltoa koskevien asioiden valmistelussa ja muussa lastensuojelun toteuttamisessa. (Lastensuojelulaki 417/2007).

Avohuolto tapahtuu tukemalla lasta ja perhettä omassa elinympäristössään neuvomalla, ohjaamalla ja osallistumalla lapsen ja perheen elämään (Puonti, Saarnio & Hujala 2004, 77). Tällöin lapselle hankitaan tukihenkilö tai tukiperhe, jonka tuella lapsen ja perheen ongelmia ja haasteita voidaan tukea.

Sijaishuolto järjestetään silloin kun lapsi tai perhe tarvitsee tukea kodin ulkopuolella. Tätä edeltää interventio huoltajien valtaan päättää lapsen asuinpaikasta ja päivittäisistä toimista. Tätä interventiota on ennen voimassa olevaa lakia jo kutsuttu tarkemmin huostaanotoksi. Huostaanotto on konkreettinen tapahtuma, joka rajaa vanhempien huoltajuutta ja siirtää vastuun lapsen arjen järjestämisestä ja asuinpaikasta sosiaalilautakunnalle. Huostaanotto kestää niin kauan, kuin perusteet ovat riittävät ja tarvittaessa jatkuu jälkihuoltoon. (Puonti ym. 2004, 77).

Pitkäaikaissijoituksessa omahoitajan tehtävänä on tukea lapsen tai nuoren valmiuksia mentaalisointiin. Näissä asioissa on suurimmaksi osaksi kyse arkisista ja käytännöllisistä asioista. Tällaisia ovat esimerkiksi kiireetön ja kiinnostunut keskustelu ja kysely. Asetutaan siis kuuntelemaan lasta tasavertaisena henkilönä. Tämä taito on yksi hyvän omahoitajan ominaisuuksista. (Sinkkonen 2018, 178).

Mentalisaatio on kykyä pohtia omia ja toisen näkökulmia ja tunteita. Mentalisaatiokyvyn avulla lapsi tai nuori pystyy luomaan hyviä suhteita. Kyky suojelee lasta traumalta ja stressiltä. (Sudenlehti & Uusitalo 2018, 53).

#### 4 Kehityspsykologia lasten- ja nuorten kanssa tehtävässä työssä

Kehityspsykologinen tieto on hyödyllistä ja tärkeää ammattilaisille. Ihmisen kehitystä koskevaa tietoa tarvitaan oletettavasti lasten- ja nuorten kanssa tehtävässä työssä. Esimerkkinä lasten päivähoitoon-, oppimisvaikeuksiin- sekä nuorten kasvuun liittyvät asiat. Nuorena oleminen on haastava elämänvaihe. Sitä värittävät isot asiat elämässä, kuten koulutuksen valinta ja oman identiteetin muodostaminen. Kaikkien nuorten kohdalla kehitys ei ole mutkatonta, mikä näkyy mahdollisesti mielenterveyden ongelmina, käytöshäiriönä tai päihteiden käyttönä. (Nurmi ym. 2006, 3,12).

Yksilön kehitysympäristö laajenee usein nuoruuden kuluessa mutta perhe pysyy silti tärkeänä osana nuoren elämää. Perhevuorovaikutuksella on merkitystä nuoren mielenterveyteen. Nuoren huono kohtelu perheessä, väkivalta, hyväksikäyttö ja muut konfliktit vaikuttavat nuoren mahdolliseen masentuneisuuteen ja sisäänpäin suuntautuneeseen ongelmakäyttäytymiseen. Myös vanhempien ero tai perheen riitaisuus sekä kielteinen vanhemmuus saattavat lisätä nuoren masentuneisuutta ja ahdistuneisuutta. Nuoren mielenterveysongelmat voivat kuitenkin lisätä perhevuorovaikutuksen konflikteja. Tällöin negatiivinen perheen vuorovaikutus voi muodostaa niin suuren ongelman, että asian selvittämiseen tarvitaan ammattiapua. (Nurmi ym. 2006, 151).



Nuoruus on mahdollisuuksien ja haasteiden aikaa, mutta myös haavoittuvuuden. Osalle kasautuu ongelmia ja ne saattavat näkyä henkisenä pahoinvointina tai ulkoisena häiriökäyttäytymisenä. (Nurmi ym. 2006, 150).

## 5 Kiintymyssuhdeteoria

Kiintymyssuhde on pohja turvallisuuden tunteelle, jonka kautta lapsi ja jopa aikuinen voi saada kasvua ja kehitystä tukevaa mallipohjaa ihmissuhteisiin. Puolukkatien lastenkodissa on pääosin pitkäaikaissijoitettuja lapsia ja nuoria. Tällöin kiintymyssuhde on äärimmäisen tärkeä osa omaohjaajatyöskentelyä. Kiintymyssuhde kehittyy jo ennen syntymää ja lapsuus on tärkeänä osana kiintymyssuhteen tyyppin muodostumisessa. (THL 2020a).

Lastensuojelussa sijoitus on aina äärimmäinen keino avun antamisessa, jos lapsi sijoitetaan kotinsa ulkopuolelle. Tätä ennen pyritään auttamaan perhettä ja lasta mahdollisuuksien mukaan mm. avohuollon tukitoimilla. Huolimatta lapsen kotioloista, kyseessä on aina erokokemus. Lastensuojelulaitoksissa pyritään usein siihen, että lapsi saa tutustua paikkaan etukäteen, johon tulee muuttamaan. (THL 2019b)

Turvallisuuden tunne on kiintymyssuhteen pohja. Jo ihmisen syntymästä alkaa muodostumaan kiintymyssuhde vanhempiin ja läheisiin ihmisiin. Kiintymyssuhde muodostuu lapsen kokemuksesta turvallisten ihmissuhteiden kautta. Esimerkiksi jos lapsi tuntee olevansa hädissään joissain tilanteissa, niin keneltä hän saa turvaa sillä hetkellä. Kiintymyssuhde muodostuu siis jo syntymästä alkaen ja jatkaa kehittymistä läpi elämän. Lapsi voi muodostaa jopa viisi kiintymyssuhdetta läheisiin ihmisiin, kuten esimerkiksi vanhempiin, isovanhempiin, sisaruksiin ja päiväkodin hoitajaan. (MLL 2017).

Kiintymyssuhde voi myös olla turvaton, kun se muodostuu negatiivisten kokemusten kautta, kuten esimerkiksi vanhemman masennuksen, hoitajan vaihdon, sijaishuollossa olevan lapsen toistuva siirtäminen eri laitoksiin tai ylipäättään laitoshoidossa olo. Tämä tapahtuu usein, jos lasta laiminlyödään eikä hän koe saavansa tarvitsemaansa huomiota tai hänen tarpeitaan ei oteta huomioon. Turvaton kiintymyssuhde voi usein johtaa kiintymyssuhteen häiriintymiseen. Lapsi luo tällöin itselleen mallin, joka voi olla kaoottinen eikä vastaa lapsen tarpeita. Kun kiintymyssuhde on häiriintynyt ja lapsi alkaa luoda itselleen kaoottisen ihmissuhdemallin, voi tämä usein johtaa pelkoon, stressiin, masennukseen ja negatiivisiin tunnetiloihin. Lapsen fyysisten sekä psyykkisten tunteisiin vastaaminen tuo turvaa ja hyvän pohjan lapsen kiintymyssuhteeseen. (THL 2020b).

## 5.1 Kiintymyssuhde ja itsenäistyminen

Anna Freudin mukaan rauhallinen kasvu keskeytyy nuoruusiässä. Jotkut pakenevat nuorena siirtämällä kiintymyksensä kodin ulkopuolella olevaan aikuiseen, joka muistuttaa mahdollisimman vähän omia vanhempia. Nuoret tarvitsevat lähelleen vanhempia, jotka eivät hylkää heitä. Teoria lapsen itsenäistymisestä ja erillistymisestä olisi syytä tarkistaa joiltakin osin. Uhmaikäinen lapsi ja murrosikäinen nuori itsenäistyvät kiintymyssuhdekontekstissa eli turvallisten ja rakastavien aikuisten antamassa suojassa. Itsenäistyminen ei merkitse näiden siteiden katkeamista. Kuitenkin sijaishuollossa, kodin ulkopuolella asuvan lapsen tai nuoren kohdalla kaikki turvallisiin aikuisiin luodut kiintymyssuhteet saattavat katketa sijoituksen päätyttyä. Lapsuudessa turvallisesti kiintyneen nuoren itsenäistyminen on helpompaa ja mutkattomampaa kuin turvattomasti kiintyneen. (Sinkkonen 2018, 90).

Pyrimme iästämme huolimatta säilyttämään välttämättömät kiintymyssuhteet kaikissa olosuhteissa ja hinnalla millä hyvänsä. Tässä on kyse primaarista perustarpeesta olla toisen ihmisen, mielellään itseään vanhemman ja ”viisaamman” lähellä. Samalla yritetään löytää näiden eelajamisen ja selviytymisen kannalta välttämättömien suhteiden sisältä tilaa itselleen ja tarpeilleen. Autonomia ei sulje pois riippuvuutta eikä suhteessa olemista. Nuoren itsenäistyminen ei onnistu, jos kiintymyssuhteet kielletään. (Sinkkonen 2018, 92). Tämä on varmasti erittäin tärkeä asia ottaa huomioon lastensuojelussakin työskennellessä. Ei ole varmastikaan tarkoitus, että kun nuori lähenee itsenäistyvää ikää, hänet työnnettäisiin pois. On kokemuksemme mukaan tarkoitus, että nuorta tuetaan itsenäistymään ja varmistetaan turvallisen aikuisen tuella, että nuoren siivet kantavat elämään myös jatkossa. Tulee muistaa, että jokaisella lastensuojeluun sijoitetulla lapsella tai nuorella ei välttämättä ole laitoksen ulkopuolisia turvallisia aikuisia ollenkaan.

## 5.2 Kiintymyssuhde lastensuojelussa

Lastensuojelun tärkein tehtävä on edistää lapsen ja nuoren turvallista kasvua ja kehitystä sekä turvallisen kiintymyssuhteen syntymistä. Jos tulokseen päästään biologisten vanhempien kanssa, voidaan olla tyytyväisiä. Pyrkimyksenä olisi käyttää kaikkia mahdollisia terapian muotoja, mutta tuloksettomat toimenpiteet on lopettava hyvissä ajoin. Ei ole lasten edun mukaista odottaa pitkiä aikoja vanhempien kuntoutusta. (Sinkkonen 2018, 175).

Lastenkodin ohjaajat, lapsesta huolta pitävät aikuiset hyötyvät valtavasti kiintymyssuhdeteoriana koskevasta tietämyksestä. Lapsen uusien, turvallisten kiintymyssuhteiden muodostuminen saattaa olla haasteellista. Lapsella voi olla niin kamalia kokemuksia ja traumoja, että ne ovat voineet vahingoittaa lapsen keskushermostoa niin, että hyvässäkin sijoituksessa ja omaohjaa-

jatyössä päästään vain hieman eteenpäin. Lapsen tai nuoren käytös voi olla pahimmassa tapauksessa niin koettelevaa, että sijoituspaikka ei löydä keinoa lapsen auttamiseen, jolloin sijoituspaikkaa pitää vaihtaa. Jokainen lapsen kokemaa hylkääminen vahvistaa lapsen käsitystä itsestään kelvottomana ja arvottomana olentona. Joskus vaikeaoireista lasta saatetaan hoitaa ja kasvattaa kylmäkiskoisesti, joka on toisaalta ymmärrettävää, mutta jos lapsi on tunnetarpeita vailla oleva, se ei riitä. Tällöin lapsi tarvitsee mahdollisuuden testata turvallisia aikuisia. Pysyvätkö ne hänen rinnallaan? Tunnetarpeita vailla olevan lapsen ensisijainen ajatus on kuitenkin, että hänet heitetään pois ja siirretään, eikä ole mitään väliä, miten hän käyttäytyy. (Sinkkonen 2018, 175).

Lapsen muuttaessa lastensuojeluyksikköön syntyy lapselle uusi ihmissuhde. Aiemmista ihmissuhteista siirtyy uuteen ihmissuhteeseen rasitteita. Pelkkä käytännön järjestely, että lapsella on ”oma” aikuinen, nostaa esiin pettymykset, vaille jäämiset ja laiminlyönnit. Tämän ilmiön ymmärtäminen lastensuojelussa työskennellessä on välttämätön niin omaohjaajatyössä, kuin koko työryhmälle. (Sinkkonen 2018, 177).

## 6 Omaohjaajatyö lastensuojelussa

Lastensuojelutyössä omaohjaaja saattaa kohdata monenlaisia paineita. Ajoittain omaohjaaja on lapsen tai nuoren mielestä erittäin ihailtava, mutta myös useimmiten omaohjaaja saa niskaansa inhottavan ja ikävän aikuisen leiman. Usein näissä tilanteissa lapsi tai nuori ei näe muuta vaihtoehtoa kuin omaohjaajan vaihtamisen. Lapsi ja nuori kuitenkin tietävät, että kyseinen aikuinen pysyy hänen elämässään harmituksista ja konflikteista huolimatta. Omaohjaajan vaihtamisella on suuri merkitys (Sinkkonen 2018, 177). Kokemuksemme mukaan omaohjaajan vaihtaminen ilman suuria perusteluja ei ole kannattavaa. Tällöin lapselle voi tulla hylkäämisen kokemus.

Lastensuojelussa omaohjaajamenetelmää pidetään yksilöllisenä hoito- ja kasvatustenettelmänä. Omaohjaajamenetelmällä tarkoitetaan tietyn, nimetyn ohjaajan sitoutumista lapsen tai nuoren suunnitelmalliseen ja pitkäjänteiseen hoitamiseen ja kasvattamiseen sijaishuollon aikana. (Tervonen-Arnkil 2001, 14)

Vaatus siitä, että lapsella tulee olla omaohjaaja sijaishuoltopaikassa ei ole peräisin laista eikä asetuksista, vaan kuntien ja kaupunkien kilpailutuksista. Omaohjaajan rooli sijoitusprosessissa on luoda hyvä ja lämmin suhde sekä sijoitettavaan lapseen, että tämän huoltajiin. Kokemuksemme mukaan olisi hyvä, että aina kun lapsi sijoitetaan ja hänelle mahdollisuuksien mukaan järjestetään tutustumiskäynti tulevaan laitokseen, tulevan omaohjaajan olisi hyvä olla paikalla tutustumiskäynnillä. Tämä oletettavasti auttaa kiintymyssuhteen muodostumisessa.

Omaohjaajan yhteistyö työyhteisön sisällä sekä työyhteisöstä ulospäin sisältää omaohjaajan laatimia arvioita kuukausittain tai viikoittain lapsesta, jonka asioista tämä on vastuussa. Omaohjaaja huolehtii, että arviot menevät eteenpäin sosiaalityöntekijälle, sekä huoltajille. Esi-miehet pyrkivät parhaansa mukaan laatimaan työvuorolistat niin, että omaohjaaja pääsee osallistumaan sijoitetun nuoren palavereihin, kuten esimerkiksi asiakassuunnitelma- sekä hoito- ja kasvatussuunnitelma palavereihin, joissa käsitellään nuoren sijoituksen tavoitteita ja niiden onnistumista.

Työyhteisössä omaohjaaja on päävastuussa omahoidettavan nuoren asioista ja on velvollinen hoitamaan tämän asioita sekä kertomaan niistä eteenpäin työryhmälle niin, että kaikki tärkeät ja vähemmän tärkeät asiat tulevat hoidettua. Työyhteisöstä ulospäin omaohjaaja on usein pääasiassa työryhmän jäsenistä yhteydessä sijoitetun lapsen kotiin ja lähiverkoston, mahdollisiin tukihenkilöihin, sekä viranomaisiin.

Omaohjaajan tehtävät lapsen toimintakyvyn, kasvun ja kehityksen tukemisessa ovat tärkeitä asioita. Omaohjaaja on samanlaisessa vastuussa kuin muutkin yksikön ohjaajat, mutta omaohjaaja hoitaa mahdolliset harrastusten järjestämiset, sekä käy keskusteluita nuoren kanssa arjen asioista, vuorokausirytmistä ja viikko-ohjelman laatimisesta. Viikko-ohjelman avulla nuori saa itselleen arkeen jonkinlaisen rytmin ja sen noudattaminen on eräänlainen ”porkkana” siihen, että viikko toteutuu tavoitteiden mukaisesti. Yksilökeskustelut omaohjattavan sekä omaohjaajan välillä, ovat todella tärkeitä.

Kokemuksemme mukaan tärkeimpiä omaohjaajan työkaluja sekä käytäntöjä työssä omaohjaajasuhteen luomisessa ovat esimerkiksi omaohjaajatunnit, joita esimerkiksi Familiarin lastensuojeluyksiköissä pidetään viikoittain omaohjaajan sekä omaohjattavan välillä. Omaohjaajatunnit ovat kahdenkeskisiä aikoja, joita voidaan viettää esimerkiksi ulkoillen tai muun yhdessä olon yhteydessä. Omaohjaaja sekä omaohjaajuus voi parhaimmillaan tarjota lapselle sellaisen kiintymyssuhteen, joka muistuttaa tai vastaa lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. (Sinkkonen 2018, 175.)

On tärkeää muistaa, että jotkut lapset ja nuoret lohkovat ohjaajia sijoituspaikassa parempiin ja huonompiin. Tällöin asiaa tulee käsitellä työnohjauksissa ja kokouksissa, jotta vältetään syntipukki-asemalta ja ymmärretään ilmiö lapsen psykopatologian osaksi ja sen seuraukseksi. (Sinkkonen 2018, 177)

## 6.1 Umbrella-itsenäisen elämän ABC

Umbrella-itsenäisen elämän ABC-työkirjamenetelmä on 2010 Turun ammattikorkeakoulun laatima työkirja. Kyseinen työkirja on kehitetty sijaishuollossa työskenteleville. Umbrella-työkirjan tavoitteena, on kartoittaa lapsen elämän historiaa sekä tukea lapsen oppimista ja kasvua. Työkirja sisältää omaohjaajan keskeiset työtehtävät sekä tavoitteet. Umbrella-työkirja on hyvä työkalu, jota voi käyttää esimerkiksi, kun tutustuu uuteen sijoitettavaan lapseen. Työkirja soveltuu hyvin myös siihen, kun opastetaan lasta itsenäisyyteen ja se antaa lapselle eväitä nähdä elämässä erilaisia vaihtoehtoja. Umbrella-työkirja on työntekijän käsikirja sekä samalla lapsen oma portfolio. Työkirja soveltuu yli 12-vuotiaille. (Timonen-Kallio, 2010).

Umbrella-työmenetelmäkirjassa käydään läpi seitsemän erilaista elämän osa-alueita. Minä itse -osiossa lapsi voi kertoa perheestään, laatia elämänjanan elämästään, kertoa ystävistään sekä vapaa-ajastaan. Sosiaaliset suhteet -osiossa lapsi voi halutessaan kertoa enemmän verkostostaan, perheestään ja suvustaan. Koulu, ammatti, työ -osiossa voi kertoa koulunkäynnistä ja sen sujuvuudesta sekä miten hankitaan työpaikka taikka ammatti. Raha-asiat-osiossa lapsi voi täyttää ”lomakkeen” rahankäytöstään, kertoa pankkipalveluista, kertoa tietoaan maksuvaikeuksista sekä verotuksesta. Hyvinvointi-osiossa lapsi voi kirjoittaa omista tunteistaan sekä tunnetiloistaan, ruokailutottumuksistaan, terveystietojaan, ajatuksia ja kokemuksia päihteistä, seurustelu elämästään sekä mitä mieltä on esimerkiksi ulkonäöstään. Koti -osiossa lapsi voi kertoa, mitä mieltä on asumisesta lastenkodissa, siivous periaatteistaan, millaisesta sisustuksesta pitää sekä tietoa kodin turvallisuudesta. Rikokset -osiossa lapsi voi kirjoittaa, mitä tarkoittaa olla rikosvastuussa sekä voi pohtia, mitä seurauksia on, jos tekee erilaisia rikoksia. (Timonen-Kallio, 2010).

Omaohjaaja sekä omaohjattava voivat myös käyttää Umbrella-työkirjamenetelmää omaohjaaja suhteen syventämiseksi ja harjoitella kirjan avulla omaohjattavan arkeen ja identiteettiin liittyviä asioita.

## 6.2 Tunnekortit

Tunnekortit ovat kokemuksemme mukaan erittäin käytetty ja hyväksi havaittu menetelmä lasten- ja nuorten kanssa työskennellessä. Tunnekortteja on erilaisia, mutta idea on sama. Tunnekorttien tarkoitus on helpottaa lapsen tai nuoren tunteiden jäsentelyä ohjattuna. Korttien avulla voidaan käsitellä ihmissuhteita, tunteita ja omaa identiteettiä. Kortit sisältävät erilaisia tunnetiloja kuvitettuna. Kortit levitetään pöydälle tai lattialle ja lapsi tai nuori valitsee itselleen sen hetkistä tunnetilaa kuvaavan kortin. Korttien avulla on mahdollista saada aikaan keskustelua kipeistä ja vaikeistakin asioista. Ohjaaja voi mm. auttaa lasta kortin valinnassa

pyytämällä lasta valitsemaan kortin esimerkiksi perheestä, ystäväistä, harrastuksista, laitoksessa olosta tms. aiheista, jotka lapsen elämää koskettavat.

Tukiliiton internet sivuilta löysimme selkeät ja helppokäyttöiset tunnekortit. (Tukiliitto 2017.) Tulostetut ja laminoituvat ilmaiset MAHTI- tunnekortit Tukiliiton sivuilta liitimme omaohjaajatyön oppaaseen.

## 7 Kyselyn analysointi

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvantitatiivista, eli määrällistä tutkimusmenetelmää. Menetelmänä käytettiin myös kvalitatiivista, eli laadullista tutkimusmenetelmää. Määrällisessä tutkimuksessa käytetään kyselylomakkeita tai tilastoja, joilla saadaan tutkimuskysymykseen vastaus. (Kananen 2015, 65).

Kun halutaan saada muutosta aikaiseksi, käytetään kehittämistutkimusta. Kehittämistutkimuksen tutkimusotteessa yhdistetään sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusta. Kehittämistutkimuksessa voidaan myös käyttää ainoastaan kvalitatiivista tutkimusta. (Kananen 2015, 76).

### 7.1 Kyselyn luotettavuus ja eettiset kysymykset

Opinnäytetyömme luotettavuus ei ole hyvä. Tämä johtunee siitä, että jokaisella lapsella/nuorella ja aikuisella on eri näkemyksiä aiheesta. Lasten ja nuorten tarpeet ovat myös kovin erilaisia. Toisilla on verkostoa ja perhettä paljon myös sijaishuollon ulkopuolella, kun taas toisilla ainoa turvallinen aikuinen löytyy sijaishuoltopaikasta.

Eettiset kysymykset ovat haastavat. Jokainen lastensuojelun työntekijä tekee työtä omalla persoonallaan ja työntekijän arvomaailma voi olla todella erilainen kuin lapsella tai työtoverillä. Tässä tapauksessa ohjekirja ja yhtenäisten linjojen ja toimintatapojen tavoittaminen on erityisen tärkeää. Opinnäytetyössämme ei ajatella syitä miksi lapsi on sijoitettu, vaan keskitymme omaohjaajatyön merkitykseen ja sen tärkeyteen.

### 7.2 Tutkimusaineiston keruu

Aineiston hankinta tehtiin kyselylomakkeella Google Formsin kautta. Kyselyssä oli kuusi kysymystä ja vastausmuodot olivat monivalinta- sekä omin sanoin kirjoitettavia vastausmuotoja.

Kyselyn kysymykset valittiin lastenkodin johtajan ehdotuksista, sekä opinnäytetyön laatijoiden mielestä relevantit kysymykset, jotta kyselyyn tulevat vastaukset tukisivat omaohjaajatyön ohjekirjaa. Valmis kysely lähetettiin Puolukkatien lastenkodin osastoille verkkolinkin kautta (Kuvio 1).

## Kyselylomake Puolukkatien työntekijöille

Puolukkatien lastenkodin työntekijöille kyselylomake omaohjaajuudesta. Vastaukset tulevat anonymisena opinnäytetyömme tueksi.

Tiedätkö, mitä Puolukkatiellä omaohjaajan työhön kuuluu?

Kyllä  
 Ei

Osastolla on yhteiset säännöt?

Kyllä  
 Ei  
 Jonkin verran

Haluaisitko viettää enemmän aikaa omaohjattavasi kanssa?

Kyllä  
 Ei  
 Aikaa on sopivasti

Mikä toimii omaohjaaja työskentelyssä?

Oma vastauksesi

Mikä mielestäsi on hankalaa omaohjaajatyön toteuttamisessa?

Oma vastauksesi

Mitä toivoisit tulevasta omaohjaajatyön oppaasta löytyvän?

Oma vastauksesi

Kiitos osallistumisesta!

**Lähetä**

Älä koskaan lähetä saliasi Google Formin kautta.

Google ei ole luonut tai hyväksynyt tätä sivustoa. [Lisä tietoa](#) - [Palveluehdot](#) - [Tietosuojaselitys](#)

Google Forms

Kuvio 1: Kyselylomake Puolukkatien työntekijöille

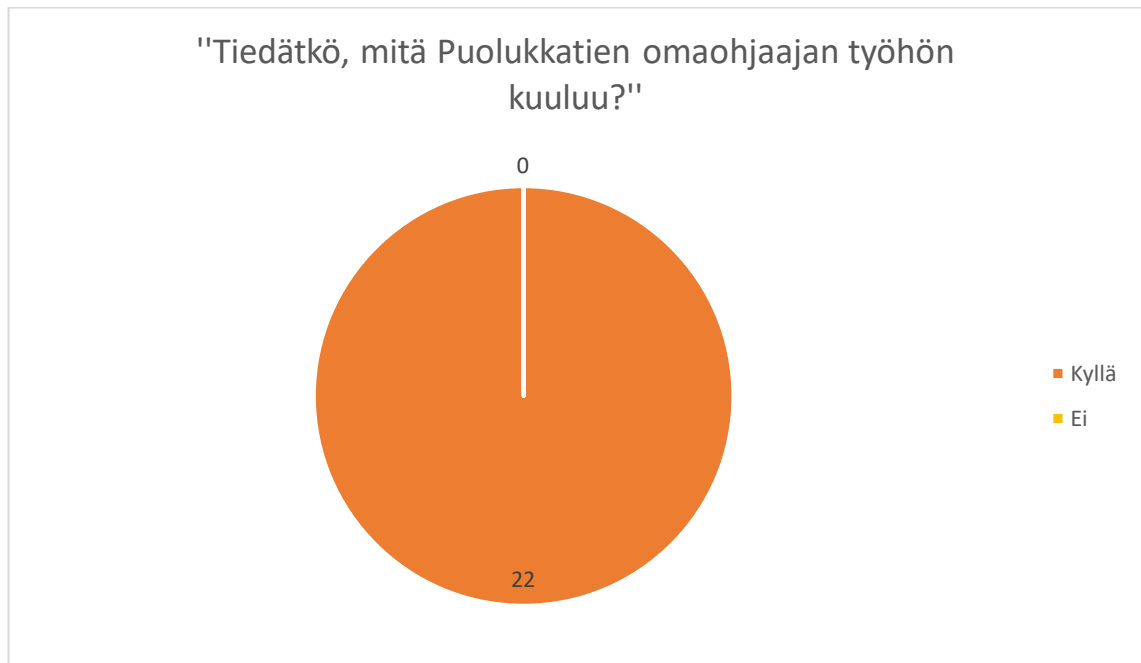


Kyselyssä ensimmäinen kysymys oli, että *”Tiedätkö, mitä Puolukkatien omaohjaajan työhön kuuluu?”*. Tässä ajatuksena oli, että jotkut työntekijät saattavat olla epätietoisia tai epävarmoja siitä, mitä omaohjaaja työhön kuuluu. Kyselyssä toinen kysymys oli, että *”Osastolla on yhteiset säännöt?”*. Tällä kysymyksellä haluttiin etsiä mahdollisia puutteita yhteisten sääntöjen noudattamisessa. Kyselyn kolmas kysymys oli, että *”Haluaisitko viettää enemmän aikaa omaohjattavasi kanssa?”*. Tässä kysymyksessä oli kolme vastausvaihtoehtoa; kyllä/ei/aikaa on sopivasti. Tällä kysymyksellä haluttiin etsiä tietoa siitä, miten työntekijät kokevat yhteisen ajan saatavuutta omaohjattavan kanssa. Kyselyn neljän kysymys oli, että *”Mikä toimii omaohjaaja työskentelyssä?”*. Tähän kysymykseen sai vastata kirjoittaen omin sanoin. Kysymyksellä halusimme tuoda tietoon sen, mikä tällä hetkellä toimii omaohjaajatyöskentelyssä Puolukkatien lastenkodissa. Ajatuksena oli myös se, että näitä vastauksia voi hyödyntää varsinaista opasta tehdessä. Kyselyn viides kysymys oli, että *”Mikä mielestäsi on hankalaa omaohjaajatyön toteuttamisessa?”*. Tämän kysymyksen vastausten perusteella, voimme hyödyntää vastauksia varsinaista opasta tehdessä ja täten ottaa oppaassa huomioon työntekijöiden mielessä olevat epäkohdat sekä haasteet omaohjaajatyöskentelyssä. Kuudes ja viimeinen kysymys kuului näin, että *”Mitä toivoisit tulevasta omaohjaajatyön oppaasta löytyvän?”*. Tämän kysymyksen vastausten perusteella voimme myös hyödyntää työntekijöiden toiveita siitä mitä nämä haluaisivat oppaan sisältävän.

### 7.3 Tutkimustulokset

Puolukkatien työntekijöille suunnattuun kyselyyn vastattiin anonyymisti ja toiveena oli, että kaikki työntekijät vastaisivat kyselyyn mahdollisuuksien mukaan. Kyselylomakkeen tuloksissa ja vastauksissa ei tullut ilmi vastaajien sukupuolta, ikää tai kuinka kauan työntekijä on ollut työsuhteessa Puolukkatien. Laadittu kyselylomake lähetettiin 27 työntekijälle. Kaikkiin kysymyksiin vastasi vähintään 18 työntekijää. Joihinkin kysymyksiin kaikki työntekijät eivät olleet vastanneet.

Kyselyn ensimmäiseen kysymykseen *”Tiedätkö, mitä Puolukkatien omaohjaajan työhön kuuluu?”* vastattiin 22 kertaa (Kuvio 2). Kysymyksen vastauksia analysoitiin kvalitatiivisesti. Kysymykseen sai vastata kyllä tai ei-vaihtoehdoin. Kysymykseen vastanneista, kaikki 22 vastaajaa vastasivat kysymykseen *”kyllä”*. Tämän perusteella voidaan olettaa, että kaikki Puolukkatien työntekijät tietävät, mitä omaohjaajatyöhön Puolukkatien sisältyy.



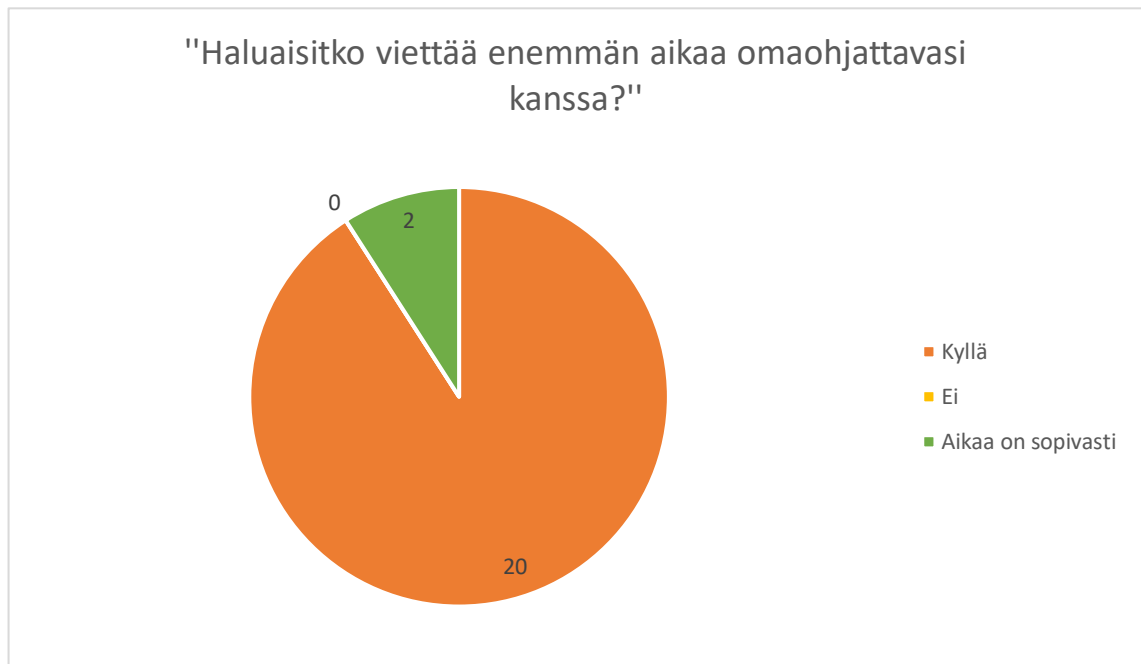
Kuvio 2: Puolukkatien työntekijöiden käsitys omaohjaajatyön sisällöstä.

Kyselyn toiseen kysymykseen "Onko osastolla yhteiset säännöt?" vastasi yhteensä 22 työntekijää Puolukkatien lastenkodista (Kuvio 3). Kysymykseen tuli 15 kyllä -vastausta, kaksi ei -vastausta ja viisi jonkin verran -vastauksia. Tässä voidaan huomata vastausten perusteella, että vastaajat ovat eri mieltä siitä, onko Puolukkatien osastoilla yhteisiä sääntöjä.



Kuvio 3: Puolukkatien työntekijöiden käsitys osastojen yhteisistä säännöistä.

Kyselyn kolmanteen kysymykseen ”Haluaisitko viettää enemmän aikaa omaohjattavasi kanssa?” vastasi yhteensä 22 työntekijää Puolukkatien lastenkodista (Kuvio 4). Vastausvaihtoehdot olivat kyllä, ei ja aikaa on sopivasti. Kyselyyn vastasi 20 kyllä, kaksi vastasi aikaa on sopivasti ja yksikään ei vastannut ei tähän kysymykseen. Näistä vastauksista voidaan olettaa, että Puolukkatien lastenkodin työntekijät, jotka ovat vastanneet kyselyyn, halusivat viettää enemmän aikaa omaohjattaviensa kanssa.



Kuvio 4: Puolukkatien työntekijöiden käsitys omaohjattavan kanssa vietettävästä ajasta.

Kyselyn neljäs kysymys oli, että ”Mikä toimii omaohjaajatyöskentelyssä?”. Kysymykseen vastasi 19 työntekijää Puolukkatien lastenkodista. Kysymykseen sai vastata omin sanoin ja täten tuloksia analysoitiin kvalitatiivisesti. Vastauksista nousi esiin vahvasti omaohjattavan ja työntekijän välinen luottamussuhde. Miten kyseinen luottamus näkyy ohjaajan ja nuoren välillä, ei tullut esille vastauksista. Ohjaajien aito läsnäolo sekä tunneside ohjaajan ja nuoren välillä nousivat myös vahvasti esille vastauksista. Vastauksista tuli myös ilmi, että käytännön asioiden hoitaminen, kuten esimerkiksi vaateostokset hoituvat hyvin omaohjaajatyöskentelyssä Puolukkatien lastenkodissa. Vastauksien perusteella, omaohjaajahetket ohjaajan ja nuoren välillä toimivat, kunhan ajat ovat suunniteltuja ja kalenteroituja, eikä mitään akuuttia estettä arjessa tule. Vastauksista nousi esille myös esimiehen tuki sekä työntekijän mahdollisuus vaikuttaa omaohjaajatyön sisältöön, mikä on tärkeää. Vastauksien perusteella tämä myös toimii Puolukkatien välillä. Yhteistyö eri verkostojen välillä, kuten esimerkiksi nuoren sosiaalityöntekijän kanssa, on toimivaa.

Kyselyn viides kysymys oli, että ”Mikä mielestäsi on hankalaa omaohjaajatyön toteuttamisessa?”. Kysymykseen vastasi 21 työntekijää Puolukkatien lastenkodista. Kysymykseen sai vastata omin sanoin ja täten vastaukset analysoitiin kvalitatiivisesti. Vastauksissa tuli ylivoimaisesti ilmi ajanpuute, resurssipula ja aikataululliset ongelmat. Yhdeksätoista 21:sta vastaajasta oli sitä mieltä, että ajanpuute ja liian vähäinen henkilökuntamäärä on todellinen ongelma tällä hetkellä. Vastauksista tuli myös ilmi, että nuoren mielentila ja haasteellinen käytös vaikuttavat myös siihen, miten omaohjaajatyöskentely toteutuu. Yksi kysymykseen vastanneista toi ilmi sen, että tieto ohjaajien välillä ei aina kulje, kirjaukset ovat puutteellisia tai niitä ei ole ollenkaan. Kirjausten puute vastaajan mielestä tuottaa haasteita, koska tällöin nuoren omaohjaaja ei aina tiedä, mitä on sovittu kyseisen nuoren asioista hänen ollessaan esimerkiksi vuosilomalla tai vapailla. Vastauksista tuli ilmi, että työntekijöiden eriävät näkemykset omaohjaajatyöskentelyn sisällöstä ovat myös ongelma Puolukkatiellä. Nuorten motivoiminen omaohjaaja ajalle on myös haaste työskentelyssä, vastaa yksi kyselyyn osallistuneista.

Kyselyn kuudes ja viimeinen kysymys oli, että ”Mitä toivoisit tulevasta omaohjaajatyön oppaasta löytyvän?”. Kysymys tukee vahvasti tämän opinnäytetyön tarkoitusta laatia Puolukkatien lastenkodille omaohjaajatyöskentelyn käytännön opas. Näistä vastauksista saimme hyvän perustan oppaaseen. Kysymykseen vastasi 18 työntekijää Puolukkatien lastenkodista. Kysymykseen sai vastata omin sanoin ja täten vastaus analysoidaan kvalitatiivisesti. Vastaajien kesken kävi vahvasti ilmi, että Puolukkatien lastenkodille halutaan konkreettisia käytännön läheisiä menetelmiä omaohjaajatyöskentelyn tueksi. Vastausten perusteella toivottiin oppaassa huomioitavan, että kaikkien työntekijöiden tulisi olla tietoisia kaikkein tärkeimmistä asioista jokaisen lapsen kohdalla, kuten lääkevaihdoista ja yhteydenpidon- ja liikkumisvapauden rajoittamisista. Vastaajat toivoisivat oppaasta löytyvän myös työnjakolistan, mistä löytyisi tarkemmin tietoa siitä, mitä omaohjaajan tulisi tehdä ja konkreettisesti mitä omaohjaajan tehtäviin kuuluu.

## 8 Puolukkatien lastenkodin omaohjaajan ohjekirja

Ehdotus siitä, että laatisimme omaohjaajatyöskentelyä tukevan oppaan tuli Puolukkatien lastenkodin johtajalta. Oppaan sisältöä miettiessämme tulimme siihen tulokseen, että kyselylomake Puolukkatien lastenkodin työntekijöille tukisi vahvasti oppaamme sisältöä. Kyselylomakkeen avulla, saisimme konkreettista tietoa siitä, mitä haasteita työntekijöillä on omaohjaajatyöskentelyn suhteen. Kyselyn vastausten perusteella valitsimme aiheita oppaaseen.

Alustavaa opasta alettiin tekemään Power Point-esityksen pohjalle. Valitsimme oppaan ulkonäköksi rauhallisen ja miellyttävän. Laadimme kansisivun ja oppaaseen suunniteltiin myös sisällysluettelo (Kuvio 4).



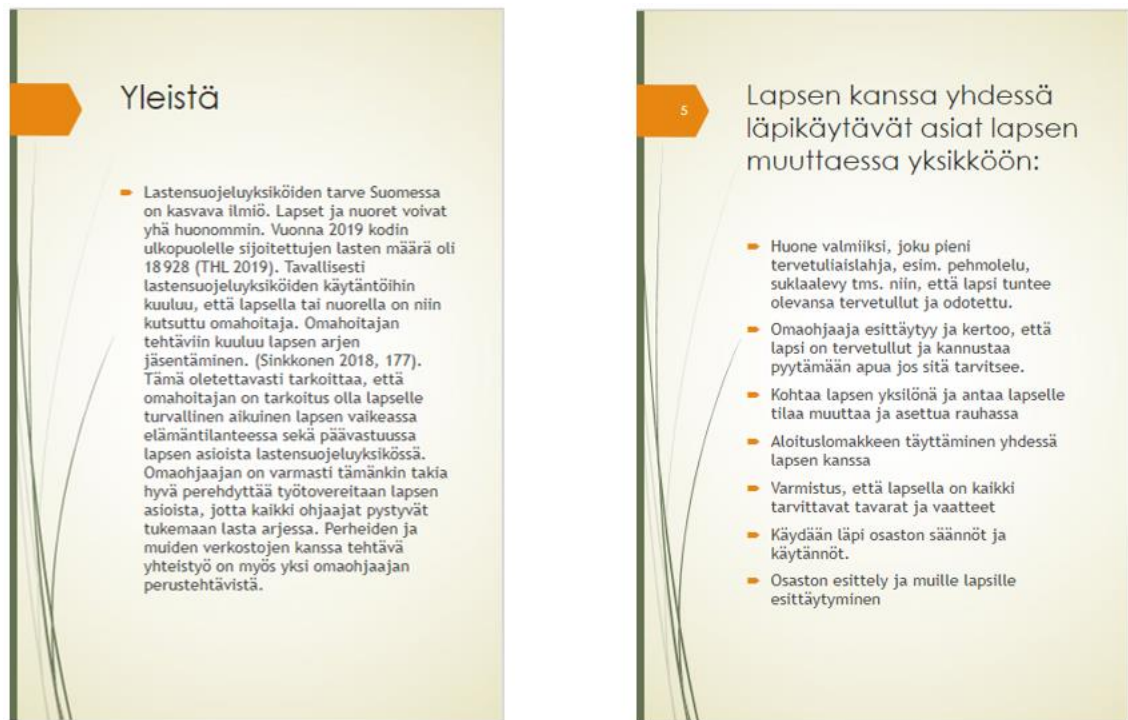
Kuvio 5: Omaohjaajan opas: Kansi ja sisällysluettelo

Sisällysluettelon jälkeen päätettiin tehdä esipuhe oppaan lukijalle (Kuvio 6). Esipuheessa kerromme oppaan tarkoituksesta, eli oppaasta, jonka tavoitteena on tukea ja helpottaa omaohjaajatyöskentelyä Puolukkatiellä. Oppaan tavoitteet, omaohjaajatyön perustehtävät sijoituksen aikana olisivat yhtenäiset sekä olisi helppo toteuttaa arjen muiden työtehtävien ohessa, tuotiin myös ilmi esipuheessa. Esipuheessa esittelemme lopuksi opinnäytetyön tekijät.



Kuvio 6: Omaohjaajan opas: Esipuhe

Esipuheen jälkeen on lyhyt esittely teoreettisesta näkökulmasta lastensuojelusta ja omaohjaajuudesta. Lyhyen teoria-alustuksen jälkeen laadittiin lista siitä, mitä olisi hyvä käydä läpi lapsen kanssa lapsen muuttaessa yksikköön (Kuvio 7). Lapsen muuttaessa yksikköön tulisi lapsen huone olla valmiina. Tervetuliaislahja, esimerkiksi pieni pehmolelu tai suklaalevy voi saada lapsen tuntemaan itsensä tervetulleeksi ja odotetuksi. Lapsen tulevan omaohjaajan tulisi mahdollisuuksien mukaan olla paikalla, kun lapsi muuttaa yksikköön. Omaohjaajan olisi hyvä kertoa ja kannustaa lasta tulemaan pyytämään apua ja seuraa, jos lapsi näin toivoo ja haluaa. Työntekijöiden tulisi kohdata yksikköön muuttava lapsi yksilönä ja antaa lapselle tilaa ja rauhaa asettua taloon. Aloituslomakkeen täyttö lapsen kanssa olisi hyvä tehdä yhdessä omaohjaajan kanssa. Tällöin voi myös omaohjaajan sekä lapsen kiintymyssuhde voi alkaa kehittymään. Omaohjaajan tulisi varmistaa, että yksikköön muuttavalla lapsella olisi kaikki tarvikkeet, kuten vaatteita ja hygieniatuotteita. Kun omaohjaaja on hieman tutustunut uuteen lapseen, käy omaohjaaja taikka toinen ohjaaja osaston ja yleisesti yksikön sääntöjä sekä käytänteitä läpi.



Kuvio 7: Omaohjaajan opas: Yleistä teoriaa ja lapsen muuttaessa yksikköön

Oppaaseen laadittiin muistilista omaohjaajan hallinnollisista asioista, kun lapsi on muuttanut yksikköön (Kuvio 8). Lapsen esitietolomake tulee olla päivitettyä ja tehtyä. Esitietolomakkeesta tulisi löytyä lapsen koko nimi, henkilötunnus, mahdolliset allergiat ja lapsen huoltajien yhteystiedot. Esitietolomakkeesta tulisi myös löytyä lapsen hoitoon ja kasvatukseen liittyvät yhteistyötahojen, kuten lapsen sosiaalityöntekijän ja mahdollisen nuorisopsykiatrisen hoitokontaktin yhteystiedot. Hyvä olisi laittaa lapsen tietoihin valmiiksi huoltajien tilinumerot luonapitokorvauksia varten. Tällöin tulisi sopia ajankohta ensimmäiselle asiakassuunnittelmaneuvoittelulle lapsen vastuusosiaalityöntekijän sekä lapsen huoltajien kanssa. Asiakassuunnittelmaneuvoittelussa laaditaan yhdessä sijaishuollon tavoitteet. Jos lapsella on lääkitys tulisi tästä informoida kaikkia yksikössä työskenteleviä, varsinkin sairaanhoitajaa. On myös hyvä muistaa aloittaa yhteistyö lapsen koulun sekä muun verkoston kanssa. Lapsen kuukausikooste tulee tehdä joka kuukauden jälkeen. Kuukausikooste tulee lähettää lapsen sosiaalityöntekijälle ja antaa kopio lapselle sekä lapsen huoltajille.



Kuvio 8: Omaohjaajan opas: Hallinnolliset tehtävät lapsen muuttaessa yksikköön

Oppaaseen avasimme lapsen kiintymisen vaiheita (Kuvio 9). Esimerkiksi lapsen arjen sujuvuus ja tiiviin omaohjaajatyöskentelyn aloittaminen on oppaan tekijöiden omasta kokemuksesta hyväksi havaittu kiintymisvaiheen alku. Myös lapsen perheeseen tutustuminen ja lapsen tulo-palaveri asiaomaisten kanssa kuuluu myös oppaan tekijöiden kokemusten mukaan hyväksi havaituksi. Kun lapsi on kiinnittynyt yksikköön, voidaan kunnollisesti aloittaa hoidon- sekä kasvatuksen toteuttamisen hoito- ja kasvatussuunnitelman mukaisesti. Tavoitteellista omaohjaajatyöskentelyä aletaan tällöin myös työstämään. Koimme tarpeelliseksi lisätä oppaaseen, miltä itsenäistyvän nuoren eroprosessi sijoitusyksiköstä voi näyttää, tarvitseeko nuori tukitoimia sijoitusyksikön ulkopuolella ja voidaan kartoittaa nuoren sekä omaohjaajan kanssa, mitä nuori tarvitsee omaan kotiinsa.





Kuvio 9: Omaohjaajan opas: Kiintymisvaihe, Lapsi on kiinnittynyt yksikköön, Kun lapsi on muuttamassa pois

Oppaaseen laadittiin myös käytännön esimerkkejä siitä, mitä voisi tehdä omaohjattavan kanssa, kun omaohjattava nuori on itsenäistymässä (Kuvio 10). Käytännöllisiä esimerkkejä ovat muuan muassa ruuanlaiton opettelu, ruokakaupassa käynti ja budjetin laatiminen. Itsenäistyvän nuoren kanssa voi hyvin myös käydä läpi työnhaku-, sekä muita mahdollisia sosiaalisten palveluiden prosessien käyntiä. Kokemuksemme mukaan on hyvä käydä läpi myös vaakuuksia, puhelinliittymiä sekä muita asumiseen liittyviä asioita itsenäistyvän nuoren kanssa. Näitä asioita ei välttämättä opetella nuoren koulussa, jolloin näiden opettelu ja läpikäynti omaohjaajan kanssa voisi olla hyväksi sekä hyödyksi. Omaohjaaja sekä itsenäistyvän omaohjattavan kanssa voi laatia listan siitä, mitä nuori tarvitsee omaan kotiinsa. Kun kyseinen lista on laadittu, voisi omaohjaaja ja nuori käydä näitä ostamassa omaohjaaja-ajalla. Oppaassa toimme esille muutama esimerkki kirjallisuudesta, jota koemme, että tukisi nuoren itsenäistymistä ja omaan kotiin muuttamista.



Kuvio 10: Omaohjaajan opas: Menetelmävinkkejä kun nuori on itsenäistymässä

Oppaan seuraava sisältö koskee menetelmäesimerkkejä, joita voi käyttää omaohjaajatyöskentelyssä ja sen tukemiseen (Kuvio 11). Näitä ovat opinnäytetyön luvuissa 6.1 sekä 6.2 avattuja tunnekortteja ja Umbrella-työkirja menetelmä. Oppaassa olemme myös tuoneet ilmi käytännön esimerkkejä, joita voisi tehdä omaohjaajatyöskentelyn yhteydessä (Kuvio 12). Mielekästä tekemistä, kuten ruuanlaittoa, iltahetkiä kahden kesken, ostosreissuja, kävelyretkiä, elokuvan katselua, harrastustoimintaa ja muuten vaan oleskelua kahden kesken.



Kuvio 11: Omaohjaajan opas: Menetelmävinkkejä omaohjaajatyöhön



Kuvio 12: Omaohjaajan opas: Vinkkejä yhteiseen tekemiseen

Lopuksi halusimme muistuttaa Puolukkatien lastenkodin työntekijöitä siitä, että omaohjaajan tärkein tehtävä on olla lapselle turvallinen aikuinen ja että pienetkin arjen keskustelut ovat

lapselle tai nuorelle tärkeitä (Kuvio 13). Oppaan laatijat ovat kokeneet tämän tärkeäksi oman lastensuojelun työkokemuksen kautta. Haluamme oppaassa myös muistuttaa Puolukkatien työntekijöitä siitä, että lastensuojelu työ on ajoittain kuormittavaa ja siksi ajatusten jakaminen sekä purkaminen työryhmässä on tärkeää työntekijöiden oman hyvinvoinnin kannalta. Oppaan lopussa on lähdeluettelo työmenetelmistä, joita työntekijät voivat käyttää omaohjaaja-työskentelyn tueksi (Kuvio 14).



Kuvio 13: Omaohjaajan opas: Tärkeintä



Kuvio 14: Omaohjaajan opas: Lähteet

Oppaan alustava sisältö lähetettiin Puolukkatien lastenkodin johtajalle hyväksyttäväksi. Yksikön johtaja toivoi enemmän käytännön vinkkejä siihen, mitä omaohjaaja voisi konkreettisesti tehdä omaohjattavan kanssa. Palautteen myötä lisäsimme alustavaan oppaaseen enemmän ehdotuksia konkreettisesta tekemisestä omaohjaajatyöskentelyyn. Lähetimme uudelleen lastenkodin johtajalle alustavan version oppaasta, ja hän oli tähän versioon tyytyväinen.

## 9 Toiminnallisen opinnäytetyön arviointi

Olemme saaneet Puolukkatieltä kehitysehdotuksia ja uusia näkökulmia alustavasti laatimaamme omaohjaajatyön opaskirjaan. Kehitysehdotukset ja toiveet otimme huomioon ja muokkasimme opasta toimivammaksi, jotta opaskirja palvelisi paremmin Puolukkatien lastenkodin arkea.

Puolukkatien lastenkodin suunnitelmassa on ottaa ohjekirja käyttöön vuonna 2021 aikana. Tulomme tämän opinnäytetyöprosessin jälkeen olemaan yhteydessä Puolukkatien lastenkotiin kysyäksämme, miten laatimamme ohjekirjan käyttöönotto on sujunut ja palveleeko se heitä toivomallaan tavallaan. Ohjekirjan toimivuus on huomattavissa vasta kun Puolukkatien lastenkoti on käyttänyt omaohjaajatyön opasta arjessaan pidemmän aikaa.

## 10 Pohdinta

Opinnäytetyömme tavoitteena oli laatia omaohjaajatyön opas lastensuojeluyksikköön Puolukkatien lastenkotiin. Omaohjaajatyö on vaativaa työtä. Ohjaajan pitää olla tietoinen lapsen asioista ja tavoitteista. Myöskin ”tuntosarvet” pitää olla jatkuvasti käytössä. Omaohjaaja on varmasti usein lapsen asioihin myös eniten puuttuva aikuinen, jolloin voi saada lapselta ja perheeltä monenlaista palautetta. Omaohjaajan tarvitsee osata suhtautua palautteisiin rakentavasti. Luultavasti muuten ohjaaja saattaa ylikuormittua, kun on pahimmassa tapauksessa lapsen tai nuoren ”roskakorina”. Toki omaohjaaja saa myös osakseen varmasti paljon hyvää ja positiivistakin palautetta. Tärkeää on varmasti käydä asioita läpi työryhmässä, jotta työskentely on helpompaa ja kevyempää. Pitää myös muistaa, että lapsi tai nuori ei mene liian ”ihon alle”. Tällä tarkoitamme, että jos lapsen ja omaohjaajan kiintymys on ohjaajan puolelta ”liian” tiivis, helposti omaohjaaja ylikuormittuu. Lastensuojelussa työskentelevällä omaohjaajalla on tärkeää pitää vapaa-aika ja työ erillään, jotta työssä jaksaminen olisi parempaa.

Kysyimme ohjaajilta omaohjaajatyöhön liittyviä kysymyksiä ja suurin osa olikin samaa mieltä. Tämä meitä hämmensi, koska olimme varautuneet erilaisiin näkemyksiin saatujen ennakkotietojemme perusteella. Oppaamme laatiminen kävi helposti, koska saimme hyviä vinkkejä ja toiveita oppaan laatimiseen. Lastenkodin johtajalla oli selvät toiveet oppaan suhteen. Yksinkertainen opas oli toiveena ja sellainen siitä tulikin. Puolukkatien lastenkoti ottaa oppaan käyttöön vasta vuoden 2021 aikana, joten sen toimivuudesta tai käyttäöstä ei ole vielä tietoa. Mielenkiinnolla odotamme, että palveleeko opas tarkoitusta ja tuleeko sille käyttöä. Tämän selvitämme myöhemmin. Tosin, Puolukkatien on ollut hankaluuksia linjojen yhdistämisessä, joten luultavasti opas tulee tarpeeseen.

Omaohjaajan tärkein tehtävä on lastensuojeluyksikössä turvallisen aikuisen rooli lapsen tai nuoren elämässä. Pitää muistaa, että osalla sijoitetuista lapsista ei ole yhtään laitoksen ulkopuolella olevia turvallisia verkostoja. Ajatuksia herättää myöskin perheiden tilanne. Onko lastensuojelussa työskentelevien ohjaajien resurssit riittävät tukemaan myös perheitä? Varsinkin jos kyseessä on haastava perhe. Lapsella on kuitenkin vain yhdet vanhemmat ja juuret ovat tärkeä osa lapsen kasvua ja kehitystä. Kyselyssämme kävi ilmi, että moni kokee resurssit jo pelkästään omaohjaajatyön osalta haastaviksi, joten tästä syystä pohdimme, miten ne riittävät perheen kanssa työskentelyyn.

Opinnäytetyömme oli haastava ja koimme molemmat, että tämä oli yksi korkeakoulututkimomme hankalimpia tehtäviä. Joitain haasteita kohtasimme myös työn oikeakielisyydessä, osittain senkin takia, että toisen tekijän äidinkieli ei ole Suomi. Haasteiksi koimme myöskin lähteiden löytämisen, koska vallitsevassa tilanteessa kirjastot eivät ole normaalisti käytettävissä. Opinnäytetyömme oli kuitenkin opettavainen ja saimme paljon uutta tietoa siitä huolimatta, että molemmilla on kokemusta lastensuojelussa työskentelystä. Aikataulullisesti tuotti

haasteita töiden ohella saada asiat ajallaan valmiiksi. Myöskin työn tilaajan kanssa oli ajoittain haastetta saada verkkopalaveria ja tiedostojen jakamista onnistumaan.

Tavoitteemme opinnäytetyössämme ovat onnistuneet, koska olemme luoneet selkeän ja helpokäyttöisen ohjekirjan omaohjaajatyöstä työn tilaajan toiveiden ja tarpeiden mukaisesti.

## Lähteet

### Painetut

Bardy, M. 2013. Lastensuojelun ytimissä. 4.uudistettu painos. Tampere: Suomen Yliopistopainos-Juvenes Print.

Karppinen, S. 1999. Lapsen henkilökohtainen hoito ja huolenpito lastensuojelulaitoksissa: Omahoitajamenetelmä. Teoksessa Tervonen-Arnkil, K. (toim.) Vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitoksissa. 3.painos. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy, 14-20.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Tampere: Suomen Yliopistopainos-Juvenes Print.

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. 1. painos. WSOY Oppimateriaalit Oy.

Sinkkonen, J. 2018. Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. 1.painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Sudenlehti, J., Uusitalo I. 2018. Tulevaisuuden lastensuojelu. Viljandi: Print Best OU.

Timonen-Kallio, T. 2010. Umbrella-Itsenäisen elämän ABC. 2.painos. Tampere: Tampereen Yliopistopainos-Juvenes Print.

### Sähköiset

Lastensuojelulaki 417/2007. Viitattu 10.3.2021. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L3P14>

Mannerheimin lastensuojeluliitto MLL. 2017. Lapsen ja vanhemman kiintymyssuhde. Viitattu 27.10.2020. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-ja-vanhemman-varhainen-vuorovaikutus/lapsen-ja-vanhemman-kiintymyssuhde/>

Terveysten ja hyvinvoinninlaitos THL. 2020. Lastenkoti, nuorisokoti. Luettu 28.10.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset/lastenkoti-nuorisokoti>



Terveyden ja hyvinvoinninlaitos THL. 2020a,b. Kiintymyssuhteen merkitys ja sen tukeminen. Viitattu 27.10.2020. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vammainen-henkilo-vanhempana/kiintymyssuhteen-merkitys-ja-sen-tukeminen>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos THL. 2019a. Lastensuojelun tilastoja. Viitattu 27.10.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/lastensuojelu-ja-thl/lastensuojelun-tilastoa>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos THL. 2019b. Sijaishuoltoon siirtyminen ja yhteistyö vanhempien kanssa. Viitattu 15.3.2021. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuoltoon-siirtyminen-ja-yhteisty-vanhempien-kanssa>

#### Julkaisemattomat

Lastensuojelun sijaishuollon palvelujen hankinta Uusimaa-kunnat. Palvelukuvaus ja ehdottomat laatuvaatimukset. 2017. Uudenmaan kilpailutus asiakirja. Helsinki.

Laurea-ammattikorkeakoulu 2021. Opinnäytetyö AMK-tutkinnossa. Viitattu 25.3.2021. [https://laureauas.sharepoint.com/sites/studentFin\\_opinnaytetyojavalmistuminen/SitePages/Opinn%C3%A4ytety%C3%B6.aspx#mik%C3%A4-on-opinn%C3%A4ytety%C3%B6](https://laureauas.sharepoint.com/sites/studentFin_opinnaytetyojavalmistuminen/SitePages/Opinn%C3%A4ytety%C3%B6.aspx#mik%C3%A4-on-opinn%C3%A4ytety%C3%B6)

## Kuviot

Kuvio 1: Kyselylomake Puolukkatien työntekijöille .....	16
Kuvio 2: Puolukkatien työntekijöiden käsitys omaohjaajatyön sisällöstä.....	18
Kuvio 3: Puolukkatien työntekijöiden käsitys osastojen yhteisistä säännöistä.....	18
Kuvio 4: Puolukkatien työntekijöiden käsitys omaohjattavan kanssa vietettävästä ajasta.....	19
Kuvio 5: Omaohjaajan opas: Kanssi ja sisällysluettelo .....	21
Kuvio 6: Omaohjaajan opas: Esipuhe.....	22
Kuvio 7: Omaohjaajan opas: Yleistä teoriaa ja lapsen muuttaessa yksikköön .....	23
Kuvio 8: Omaohjaajan opas: Hallinnolliset tehtävät lapsen muuttaessa yksikköön.....	24
Kuvio 9: Omaohjaajan opas: Kiintymisvaihe, Lapsi on kiinnittynyt yksikköön, Kun lapsi on muuttamassa pois.....	25
Kuvio 10: Omaohjaajan opas: Menetelmävinkkejä kun nuori on itsenäistymässä .....	26
Kuvio 11: Omaohjaajan opas: Menetelmävinkkejä omaohjaajatyöhön.....	27
Kuvio 12: Omaohjaajan opas: Vinkkejä yhteiseen tekemiseen .....	27
Kuvio 13: Omaohjaajan opas: Tärkeintä.....	28
Kuvio 14: Omaohjaajan opas: Lähteet .....	29